

תקציר מנהלים

מוזכר זה מסכם פרויקט מחקר של המכון למחקרי ביטחון לאומי, שכלל תהליך חשיבה ממושך (שהחל בראשית 2019) לבחינה ולניתוח של המלחמה הבאה בצפון, במטרה לסייע למערכת הביטחון ולדרג המדיני בישראל בהיערכות לקראתה, תוך בחינת האיומים המתפתחים לקראת העשור הקרוב. יודגש כי במחקר זה ההתייחסות היא לאיום המתפתח על ישראל ולצורך להיערך לקראתו בכל מקרה, מבלי לעסוק במידת הסבירות לפריצתה של המלחמה או לעיתוי שלה.

בשנים האחרונות הפכה הזירה הצפונית לאתגר הצבאי העיקרי של ישראל. איום זה התפתח עם התגבשותו של "הציר השיעי" בהובלת איראן ויצירת "גשר יבשתי" מטהראן ללבנון, תוך הרחבת מרחב החיכוך בין ציר זה לבין ישראל. איראן ידעה לנצל את השלכות אירועי הטלטלה האזורית והפכה את סוריה ואת מערב עיראק לאזורים שבהם היא מבססת יכולות צבאיות, ובמקביל דאגה להמשך התעצמותו הצבאית של חזבאללה כרכיב מרכזי בציר השיעי נגד ישראל, תוך מאמץ מיוחד לציידו בטיילים מדויקים שפגיעתם בישראל תהיה משמעותית לנטרול יכולות אסטרטגיות של ישראל. בבסיס המחקר עמדה ההנחה כי אף של ישראל צריך להיות עניין למנוע את המלחמה הבאה, ונראה כי גם לחזבאללה ולאיראן אין כיום רצון לקדם עימות נרחב עם ישראל, הרי מלחמה נרחבת עלולה להתפתח כתוצאה מהידרדרות בעקבות אירוע נקודתי ומוגבל ו/או הערכות שגויות של מי מהצדדים, ולפיכך נכון להקדים ולעסוק בכך.

חיבור זה כולל הצגה של האתגר הצבאי הקונונציונלי לישראל בזירה זו, בעקבות השינויים הגיאוגרפיים ובשדה המערכה בשנים האחרונות; תיאור של התרחיש החמור של המלחמה הבאה ("מלחמת הצפון"), אשר צפוי כי לא תוגבל רק לזירת לבנון ותהיה מלחמה רב-זירתית, או לפחות דו-זירתית (לבנון וסוריה); ניתוח של החלופות האסטרטגיות העומדות בפני ישראל: המדיניות הנוכחית – המערכה בין המלחמות; מהלך יזום מוגבל לצמצום איום הטיילים המדויקים ויכולות הליבה; יוזמה למלחמה רחבה להסרת האיום הצבאי וליצירת שינוי אסטרטגי; מיפוי הדילמות העיקריות ברובד האסטרטגי; ופירוט של המלצות להיערכות לקראת המלחמה, לאופן ניהול המערכה ולאסטרטגיית היציאה ממנה.

מסקנה מרכזית העולה כחוט השני לאורך כל הניתוח היא שהמלחמה הבאה תהיה שונה וקשה מקודמותיה. תהיה זו מלחמה מרובת זירות – שבמהלכה צפויים מטחי רקטות, טילים, בחלקם מדויקים, וגם מל"טים תוקפים על מטרות צבאיות ואזרחיות בעורף הישראלי, באופן שעלול לצמצם את חופש הפעולה של צה"ל בביצוע משימותיו ולפגוע בתפקוד המשק ובחוסן הלאומי. אתגרים נוספים יהוו מערכות ההגנה האווירית המפותחות של האויב, וניסיונות חדירה צפויים של כוחות אויב לשטח ישראל מלבנון ומסוריה.

לאור זאת, על ישראל להקדים ולהיערך לקראת מלחמה זו מבחינה צבאית, כלכלית ומדינית, תוך הגדרת מתאר המלחמה הרב־זירתית כאיום הייחוס העיקרי למלחמה הבאה בצפון.

להלן תמצית ההמלצות המובאות במזכר:

- **בתחום הצבאי¹** – על מנת להבטיח את השמדת מרב כוחו האיכותי של האויב לשם השגת הניצחון, על צה"ל לקדם, על בסיס מודיעין מדויק, יכולות תקיפה מדויקות ויכולת הגנה רב־שכבתית, וכן לחזק את כוחות היבשה לצורך קידום תמרון יבשתי, שיידרש גם במלחמה הבאה. זאת הן לצורך ניהול קרב ההגנה במערכה מוגבלת והן למהלך התקפה על האויב (רצוי תמרון קצר, מוגבל ועוצמתי). בשל מגבלות תקציב הביטחון, מומלץ להתמקד בחיזוק היכולת הקטלנית; במיצי יכולות התקיפה המדויקות של צה"ל; בשיפור יכולות ההגנה האווירית ובעיקר הגדלת מלאי המיירטים; וכן בשימוש ביכולות חדשות מבוססות טכנולוגיה מול אפשרות להפתעות ולאיומים חדשים (לייזר; סייבר; רובוטיקה). באשר לתוכניות האופרטיביות, יש צורך להכין גם תוכנית מגנה לאורך קווי המגע, שכן חזבאללה נחוש לקדם מתקפה קרקעית כדי ליצור תקדים של כיבוש יישוב או מוצב בתחום ישראל.
- **בזירה האזרחית** – נדרשת תשומת לב מיוחדת להכנת הציבור למלחמה ולפיתוח עמידות ורציפות בתפקוד העורף. כן נדרש שידוד מערכות בממד הארגוני. במסגרת זו וכלקח מהטיפול במשבר הקורונה, מומלץ להקים מנגנון ייעודי ברמה הלאומית לקבלת החלטות, שירכז את הטיפול בנושאים האזרחיים הדחופים והקריטיים ויתכלל את הפעילות בין הגורמים האזרחיים השונים, לשם הבטחת מענה לצורכי האוכלוסייה במהלך המלחמה (פירוט בפרק ה).
- **במכלול המדיני** – נדרש לדון בתרחיש מלחמה רחבה בצפון מול שותפות מרכזיות ובראשן **ארצות הברית ורוסיה**, על מנת להתריע על הסיכון בהתפתחותה של מלחמה במאפיינים אלו וכדי לבסס ערוצי שיח ומנגנוני תיאום במהלך המלחמה ולאחריה. מול ארצות הברית קיים צורך בתיאום מקדים כדי להבטיח סיוע צבאי במהלך המלחמה, וכן תמיכה מדינית והתערבות בנקודות הזמן המתאימות לישראל. מול רוסיה רצוי לגבש הבנות לנטרול מעורבותה במהלך המלחמה ולהכוונת השפעתה על קידום מנגנון סיום מלחמה ורכיבי הסדרה הרצויים לישראל.
- **באשר לאסטרטגיית היציאה** – תרחיש המלחמה מצביע על כך שישראל תתקשה להביא לסיום מהיר של המלחמה, או בעיתוי ובנסיבות המתאימים לה, ללא הכרעת חזבאללה. לפיכך עליה להיערך לאפשרות כי תיאלץ להוביל לסיום הלחימה על ידי גביית מחיר כבד (פגיעה בתשתיות) ממדינת לבנון, כמו גם מסוריה. מהלכי תקיפה מסוג זה סביר גם שיובילו ללחץ בינלאומי לסיום מיידי של הלחימה. חיוני לדרוש במסגרת המגעים לסיום המלחמה את כינונם של **מנגנוני ייצוב** שימנעו בנייתן מחדש

1 סוגיית הטילים המדויקים המאיימים על העורף הישראלי נבחנה גם היא, אך מפאת רגישות הנושא, מסקנות המחקר יופצו בנפרד לגורמים הרלוונטיים במערכת הישראלית.

של יכולות התקפיות של חזבאללה, איראן ושלוחיה בזירה הצפונית – לבנון, סוריה ומערב עיראק – וכן לדרוש אחריות של המערכת המדינית הלבנונית והסורית, תוך כינון כללי משחק ומשטר גבול שיכללו מנגנוני פיקוח ואכיפה בינלאומיים, וכן מנגנון תיאום וקישור בהשתתפות כוחות האו"ם. דרישת המקסימום צריכה להיות הסדרה הכוללת יכולת לאכוף את פירוק חזבאללה כמיליציה עצמאית, או למצער חסימת כל נתיבי העברת הנשק מאיראן לסוריה וללבנון, וכן את הרחקת יכולותיה הצבאיות של איראן ושלוחיה מלבנון ומסוריה (פרק ז).

• **בתחום התודעה** – נדרש לגבש מראש אסטרטגיה שתותאם לקהלי היעד השונים: הציבור הישראלי, חזבאללה ושאר רכיבי הציר השיעי, והמעגל האזורי והבינלאומי (פרק ו).

ולבסוף, למרות שעניינו של חיבור זה הוא ההיערכות הנדרשת לקראת המלחמה הבאה בצפון, חשוב ביותר להמשיך לעסוק במקביל גם בשאלה: **האומנם מלחמה רחבה בצפון היא בלתי נמנעת?** זאת נוכח מורכבותה והמחיר הגבוה שהיא צפויה לגבות מכל הצדדים. אומנם ישראל לא תוכל למנוע מלחמה שתִּכְפֶּה עליה, אך בטרם החלטה על מהלך יזום מצידה, מן הראוי למצות תחילה את כל הדרכים למניעתה, ובתוך כך אפילו לנסות להוביל מהלך מדיני גלוי או חשאי, תוך מיצוי ההזדמנות שנוצרה לאחרונה לאפשרות לשינוי ביחסי ישראל-לבנון, בעקבות פתיחתו של המשא ומתן על סימון הגבול הימי (אמצע אוקטובר). זאת למרות ההערכה כי הסיכוי לכך נמוך, כל עוד חזבאללה שומר על מעמדו ככוח צבאי עצמאי ומשפיע על קבלת ההחלטות בלבנון.